

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“БІРЖОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено професором кафедри адміністративного, фінансового та банківського права *С. В. Волосович*

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права (протокол № 2 від 06.10.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Перезатверджено на засіданні кафедри фінансового та банківського права (протокол № 12 від 12.05.08)

Волосович С. В. Навчальна програма дисципліни “Біржове право України” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Біржове право України”, самостійну роботу студентів, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Відроджена біржова торгівля викликала підвищений інтерес до проблем її розвитку, окремих аспектів біржової діяльності. В умовах ринкових трансформацій економіки України актуальності набуває проблема правового регулювання біржової діяльності.

Предметом біржового права є система правовідносин, що виникають у зв'язку із здійсненням підприємницької діяльності в біржовій торгівлі.

Мета курсу “Біржове право України” – сформувати у студентів систему знань у сфері правового регулювання біржової діяльності в Україні.

Зважаючи на вказану мету необхідно розв'язати такі завдання:

- охарактеризувати поняття та призначення бірж;
- визначити предмет і метод біржового права;
- проаналізувати особливості суб'єктів біржового права;
- виявити механізм реєстрації бірж і ліцензування їх діяльності;
- охарактеризувати порядок укладення біржових угод та їх специфіку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“БІРЖОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Загальна характеристика біржової діяльності
1	Правові засади біржової діяльності
2	Суб'єкти біржового права
3	Організаційно-управлінська структура біржі
	Змістовий модуль II. Організаційно-правове забезпечення діяльності бірж
4	Порядок створення і припинення діяльності бірж
5	Порядок укладення угод на біржі
6	Правовий режим біржових угод
7	Розрахунки за біржовими угодами
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“БІРЖОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ”

Змістовий модуль I. Загальна характеристика біржової діяльності

Тема 1. Правові засади біржової діяльності

Поняття біржі і біржової діяльності. Фактори, що обумовлюють розвиток біржової діяльності. Функції бірж: основні та допоміжні. Виникнення бірж. Етапи розвитку біржової діяльності у світовій практиці. Основні тенденції розвитку світової біржової торгівлі.

Класифікація бірж за регіоном дії; за характером товарів, що реалізуються на біржі; за характером біржових угод; за ступенем відкритості; за організаційно-правовими формами діяльності. Універсальні, спеціалізовані, вузькоспеціалізовані біржі. Біржі реального товару.

Ф'ючерсні біржі. Опціонні біржі. Біржа як публічно-правовий інститут. Біржа як приватно-правовий інститут. Комплексна біржа.

Характеристика та основні тенденції розвитку товарних бірж України. Методологічні основи правового регулювання біржової діяльності. Особливості галузевого регулювання біржової діяльності. Функції біржового права. Джерела біржового права. Суб'єкти біржового права. Агенти: функції та повноваження. Брокери: функції та повноваження. Дилери: функції та повноваження. Державні органи регулювання біржової діяльності. Особливості біржових товарів. Біржове місце.

Література [1; 3; 4; 11; 13]

Тема 2. Суб'єкти біржового права

Структура суб'єктів біржового права. Засновники біржі. Члени біржі. Відмінні та спільні риси засновників і членів біржі. Брокерські контори. Філії брокерських контор. Переваги участі у біржових угодах торговельних посередників. Види торговельних посередників: агенти, брокери, дилери. Сутність агентської діяльності. Основні повноваження агентів. Сутність брокерської діяльності. Основні повноваження брокерів. Сутність дилерської діяльності. Основні повноваження дилерів. Трейдери, скальпери.

Відвідувачі біржі. Постійні та разові. Повноваження відвідувачів. Продавці та покупці.

Література [2; 4; 6; 7]

Тема 3. Організаційно-управлінська структура біржі

Структура органів управління біржею: загальні збори засновників і членів біржі, біржовий комітет, правління біржі. Функції та повноваження загальних зборів засновників і членів біржі. Порядок прийняття рішення загальними зборами засновників і членів біржі. Поняття кваліфікованої більшості. Вимоги до осіб, які можуть бути обрані до біржового комітету. Функції та повноваження біржового комітету. Вимоги до осіб, які можуть бути обрані до правління біржі. Функції та повноваження правління біржі.

Організаційна структура біржі. Котирувальна комісія. Арбітражна комісія. Лістингова комісія. Розрахункова палата. Комісія з дотримання торговельної етики. Комісія з прийняття нових членів.

Література [21; 26; 33]

Змістовий модуль II. Організаційно-правове забезпечення діяльності бірж

Тема 4. Порядок створення і припинення діяльності бірж

Правове становище товарної біржі. Принципи діяльності товарної біржі. Права товарної біржі. Обов'язки товарної біржі. Умови створення товарної біржі. Статут товарної біржі. Порядок реєстрації товарної біржі. Ліцензування діяльності на товарній біржі. Члени товарної біржі. Організаційно-правова форма товарних бірж в Україні. Майно товарної біржі. Гарантії майнових прав товарної біржі. Торговельні посередники на товарній біржі. Правила біржової торгівлі. Оподаткування товарної біржі та її членів.

Припинення діяльності товарної біржі.

Поняття фондової біржі. Правове положення фондової біржі. Порядок створення фондової біржі. Засновники фондової біржі. Торговці цінними паперами. Порядок реєстрації фондової біржі. Організаційно-правова форма фондової біржі. Статут і правила фондової біржі. Організаційна структура фондової біржі. Припинення діяльності фондової біржі. Лістинг. Умови допуску цінних паперів до торгів на фондовій біржі. Особливості діяльності фондової біржі.

Поняття Української міжбанківської валютної біржі як складової міжбанківського валютного ринку України. Правовий статус Української міжбанківської валютної біржі. Функції та повноваження Української міжбанківської валютної біржі. Засновники УМВБ. Члени УМВБ. Суб'єкти міжбанківського валютного ринку України. Порядок здійснення угод на УМВБ. Механізм укладення угод на купівлю і продаж іноземної валюти.

Література [4; 6; 8]

Тема 5. Порядок укладення угод на біржі

Види наказів клієнтів.

Ринковий наказ. Лімітований наказ. Стоп-наказ. Представницькі брокери: поняття та функції. Операційні брокери: поняття та функції. Порядок розгляду наказів клієнтів на біржі. Порядок укладення біржових угод за зустрічними пропозиціями.

Аукціонні біржові торги: поняття, суб'єкти, механізм здійснення. Обмеження стосовно осіб, які можуть бути присутні у біржовому залі. Операційний зал біржі. Секції операційного залу. Біржова сесія. Типи

організації біржового залу: піта (яма) та ринг (кільце). Американська та європейська моделі організації біржового залу. Методи здійснення біржових торгів. Правила здійснення публічних торгів. Торгівля “шепотом”.

Особливості електронних біржових торгів. Механізм здійснення електронних біржових торгів. Переваги і недоліки електронних біржових торгів.

Література [9–14]

Тема 6. Правовий режим біржових угод

Види біржових угод. Угоди з реальним товаром: угоди “спот” або “кеш”; форвардні угоди. Особливості угод з реальним товаром. Класифікація угод з реальним товаром. Порядок укладення угод з реальним товаром.

Ф'ючерсні угоди. Параметри стандартизації біржового контракту за ф'ючерсною угодою. Термін дії ф'ючерсного контракту. Порядок укладення ф'ючерсних контрактів. Офсетні угоди. Механізм поставки реального товару за ф'ючерсною угодою. Правовий режим нотісів.

Опціонні угоди. Їх види: опціон на купівлю, опціон на продаж. Принципи здійснення опціонних угод. Простий опціон, подвійний опціон, кратний опціон. Премії за опціон. Термін дії опціону. Види опціонів за механізмом їх погашення: європейський, американський. Порядок укладення опціонних угод. Механізм здійснення операцій з опціоном.

Хеджування цінових ризиків. Правовий механізм його здійснення. Порядок встановлення ціни в біржових контрактах.

Література [9; 10; 12–14]

Тема 7. Розрахунки за біржовими угодами

Характеристика умов платежу за біржовими угодами: валюта платежу, термін платежу, форма розрахунків. Характеристика форм розрахунків за біржовими угодами. Організація розрахункових операцій на біржі. Клірингові банки.

Література [8; 11; 14]

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів передбачає підготовку до іспиту та виконання контрольної роботи.

Теми контрольних робіт

1. Особливості становлення і розвитку біржової діяльності в Україні.
2. Історія виникнення та розвитку бірж.
3. Правовий режим біржової діяльності.
4. Ознаки біржі.
5. Біржа як централізований організований ринок.
6. Правове положення товарної біржі.
7. Правове положення фондової біржі.
8. Порядок допуску цінних паперів до біржових торгів.
9. Правовий механізм здійснення операцій на товарній біржі.
10. Правовий механізм здійснення операцій на фондовій біржі.
11. Правовий механізм здійснення операцій на Українській міжбанківській валютній біржі.
12. Правовий статус біржових торговців.
13. Характеристика торговців цінними паперами.
14. Правова природа цінних паперів.
15. Організаційно-правові форми бірж.
16. Типи бірж.
17. Особливості біржових угод.
18. Організаційна структура біржі.
19. Угоди з негайною постановкою: поняття, механізм укладення.
20. Форвардні угоди: переваги та недоліки.
21. Особливості ф'ючерсних угод.
22. Правовий механізм укладення опціонних угод.
23. Подвійні опціони.
24. Особливості біржових торговців на фондовій біржі.
25. Правове регулювання оподаткування доходів біржових посередників.
26. Етапи розвитку біржових угод.
27. Види організації біржового залу.
28. Методи біржових торгів.
29. Правове регулювання аукціонних торгів на біржі.
30. Повноваження органів управління біржею.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття біржі.
2. Ознаки біржі.
3. Види бірж.
4. Класифікація бірж.
5. Організаційно-правові форми бірж.
6. Етапи розвитку біржової діяльності.
7. Предмет біржового права.
8. Метод біржового права.
9. Особливості норм біржового права.
10. Суб'єкти біржового права.
11. Засновники біржі.
12. Члени біржі.
13. Відвідувачі біржі.
14. Органи управління біржею.
15. Повноваження загальних зборів засновників і членів біржі.
16. Повноваження біржового комітету.
17. Повноваження правління біржі.
18. Організаційна структура біржі.
19. Арбітражна комісія біржі: її сутність і повноваження.
20. Функції клірингової палати біржі.
21. Лістингова комісія біржі.
22. Суб'єкти біржових торгів.
23. Функції біржових агентів.
24. Функції брокерів.
25. Функції дилерів.
26. Порядок створення товарної біржі.
27. Реєстрація товарної біржі.
28. Організаційно-правові форми товарної біржі.
29. Біржове місце.
30. Статут біржі.
31. Правила біржової торгівлі.
32. Порядок припинення діяльності товарної біржі.
33. Порядок створення фондової біржі.
34. Торговці цінними паперами.
35. Реєстрація фондової біржі.
36. Порядок припинення діяльності фондової біржі.
37. Лістинг.

38. Порядок створення валютної біржі.
39. Особливості валютних бірж.
40. Правовий статус Української міжбанківської валютної біржі.
41. Біржові накази.
42. Види біржових наказів.
43. Механізм виконання біржових наказів.
44. Укладення угод за зустрічними пропозиціями.
45. Організація операційного залу біржі.
46. Структура робочих органів біржі.
47. Методи біржових торгів.
48. Механізм аукціонних біржових торгів.
49. Електронні біржові торги.
50. Умови допуску до електронних біржових торгів.
51. Переваги та недоліки електронних біржових торгів.
52. Основні умови біржових контрактів.
53. Поняття біржової угоди.
54. Види біржових угод.
55. Угоди з реальним товаром.
56. Особливості угод з реальним товаром.
57. Класифікація угод з реальним товаром.
58. Угоди типу "spot".
59. Форвардні угоди.
60. Особливості форвардних угод.
61. Відмінності між угодами "spot" і форвард.
62. Ф'ючерсні угоди.
63. Особливості ф'ючерсних угод.
64. Параметри стандартизації ф'ючерсних угод.
65. Переваги та недоліки ф'ючерсних угод.
66. Відмінності між форвардними та ф'ючерсними угодами.
67. Біржова маржа.
68. Порядок погашення ф'ючерсних угод.
69. Опціонні угоди.
70. Премія за опціон.
71. Особливості опціонних угод.
72. Типи та види опціонів.
73. Опціон на купівлю.
74. Опціон на продаж.
75. Стелажні угоди.
76. Стелаж продавця.

77. Стелаж покупця.
78. Угоди типу стренгл.
79. Спред.
80. Правовий механізм хеджування.
81. Хеджування купівлею.
82. Хеджування продажем.
83. Правове призначення нотісів.
84. Види нотісів.
85. Переказний нотіс.
86. Непереказний нотіс.
87. Офсетна угода.
88. Розрахункова палата біржі.
89. Арбітражна комісія біржі.
90. Особливості розрахунків за біржовими угодами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Конституція України* // Уряд. кур'єр. — 1996. — № 132–133.
2. *Господарський кодекс*. — К.: Юрінком Інтер, 2003.
3. *Цивільний кодекс України* від 16.01.03 № 435/IV.
4. *Закон України* “Про Національний банк України” від 20.05.99.
5. *Закон України* “Про банки і банківську діяльність” від 17 грудня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 14. — Ст. 90.
6. *Закон України* “Про товарну біржу” від 10 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 10.
7. *Закон України* “Про цінні папери та фондову біржу” від 18 червня 1991 р. № 2101-ХІІ // Відомості Верховної Ради України — 1991. — № 38; 1992. — № 47; 1995. — № 14.
8. *Закон України* “Про господарські товариства” від 9 вересня 1991 р.
9. *Закон України* “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30 жовтня 1996 р.
10. *Закон України* “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” від 10 грудні 1997 р.

11. *Про застосування* векселів у господарському обороті України: Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 35. — Ст. 516.
12. *Концепція* функціонування і розвитку фондового ринку в Україні від 29.04.94 // Про приватизацію: Державний інформаційний бюлетень. — 1994. — № 10.
13. *Положення* про саморегульну організацію ринку цінних паперів: Затв. наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 23 грудня 1996 р. № 329.
14. *Положення* про реєстрацію фондових бірж та торговельно-інформаційних систем і регулювання їх діяльності: Затв. наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 15 січня 1997 р. № 9.
15. *Тимчасове* положення про депозитарії та депозитарну діяльність: Затв. наказом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 травня 1996 р.
16. *Порядок* здійснення комерційними банками діяльності з випуску та обігу цінних паперів: Затв. рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 21 березня 1997 р.
17. *Хвилина Н. М.* Учение о ценных бумагах // Основы банковского права. — М., 1994.
18. *Белов В. А.* Вексельное законодательство России: Науч.-практ. коммент. — М., 1996.
19. *Белов В. А.* Ценные бумаги в российском гражданском праве. — М., 1996.
20. *Брызгин О.* Основы биржевой деятельности. Учеб.-метод. пособие. — К., 1995.
21. *Вишне夫斯基 А. А.* Вексельное право. — М., 2004.
22. *Кузнецова Н. С., Назарчук Я. Р.* Ринок цінних паперів в Україні: правові основи формування та функціонування. — К., 1998.
23. *Лысенков Ю., Совгира Я.* Операции с ценными бумагами. — К., 1994.
24. *Пилипенко А. Я., Щербіна В. С.* Основы господарського права України: Навч. посіб. — К., 1995. — С. 155–169.
25. *Пилипенко А. Я., Щербіна В. С.* Господарське право: Курс лекцій. — К.: Вентурі, 1996. — С. 209–220.
26. *Штирлліх О.* Биржа и ее деятельность: Пер. с нем. — К., 1992.

27. *Ульріх Е., Єгорова С., Новицький Б.* Брокер и товарна біржа: принципи роботи, термінологія, документи. — К.: ВИПОЛ, 2002. — С. 160.
28. *Финансово-кредитный словарь* / Под ред. А. Г. Гарбузенко. — М., 1982. — Т. 1. — Ст. “Биржа”.
29. *Фондовые рынки США. Основные понятия, механизм, терминология.* — М.: Церих-ПЭЛ, 2003.
30. *Цінні папери: сутність, біржові операції, обіг.* — К., 2002.
31. *Цінні папери в Україні / УФБ.* — К., 1993.
32. *Чернишов Г. П.* Фондовая биржа. — М., 2004.
33. *Юридический справочник предпринимателя / Отв. ред. Ю. Шемшученко.* — К., 1992. — С. 228–248.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни	
“Біржове право України”	4
Зміст дисципліни “Біржове право України”	4
Самостійна робота студентів	8
Теми контрольних робіт	8
Питання для самоконтролю.....	9
Список літератури.....	11

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. Г. Рогузько*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-4155

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*